

УДК: 94(477.87)

Петро МАЗУР,
кандидат медичних наук,
директор Кременецького медичного фахового коледжу імені Арсена Річинського;
Галина ГОЛУБ,
заступник директора з гуманітарної освіти та виховання
Кременецького медичного фахового коледжу імені Арсена Річинського;
Євгенія ГОРОШКО,
завідувач відділення Кременецького медичного фахового коледжу
імені Арсена Річинського

Погляди Арсена Річинського на виховання української молоді

Працюючи лікарем у Володимирі, Арсен Річинський доклав багато зусиль для популяризації серед молоді Волині та їх батьків пластового способу життя. У липні 1925 року заклад дві курені – чоловічий і жіночий, створив пластову бібліотеку та крамницю пластових товарів. В 1930 році у Львові видав книгу про пластунський рух «До щастя, слави і свободи».

Ключові слова: Арсен Річинський, «Пласт», виховання української молоді.

Petro Mazur, Halyna Holub, Yevheniia Horoshko. Arsen Richynskyi's Views on the Education of Ukrainian Youth.

While working as a doctor in Volodymyr, Arsen Richynskyi made great efforts to popularize the Plast way of life among the youth of Volyn and their parents. In July 1925, he founded two kurens, one for men and one for women, and created a Plast library and a Plast goods store. In 1930, in Lviv, he published a book about the Plast movement „To Happiness, Glory and Freedom”.

Keywords: Arsen Richynskyi, „Plast”, education of Ukrainian youth.

Арсен Річинський – лікар, громадський діяч, етнолог релігії, педагог, фотограф – у своїх роботах порушував питання виховання української молоді. Про гігієнічне виховання він писав у книзі «Курс гігієни (науки про здоров'я)» [1].

Мета цієї статті – вивчити погляди А. Річинського на виховання української молоді за його книгою «До щастя, слави і свободи» [2].

У розділі «Про деякі сторони нашого національного характеру та про виховання волі» А. Річинський пише: «чи вдасться нам витворити сильні характери, з великим почуттям відповідальності, а разом сміливі, відважні, скорі в рішенню, енергійні в діланню, неугнуті, – від того буде в значній мірі залежати наша будучність. Коли будемо старатися плекати лише характери послухні, пасивні, готові в тяжких хвилинах свою волю підпорядковувати комусь сильнішому, то до здібности самоуправи ніколи не дійдемо. Навіть найвищий розвиток демократичного устрою вимагає пануючих вдач, приказуючих, здисциплінованих» [2, с. 7, 8].

Необхідність такого виховання Арсен Васильович обґрунтовує тим, що «довголітня неволя» сформувала «специфічно рабську душу пересічного українця», який все нарікає на своїх і стелиться перед чужими. Звідси недовір'я у свої сили, недооцінювання своєї праці й рідної культури, гризня між собою, брак солідарності, нездатність до організованої громадської праці, тобто

занепад життєвого інстинкту самозбереження та соціального інстинкту. У поведінці раба щезає почуття впевненості, виникає залежність, безініціативність, ослаблюється воля. Діставши свободу, народ тужить за паном, полишений на власну долю.

Арсен Річинський звертається до світового досвіду виховання гармонійно всесторонніх характерів у молоді: в «сільських виховавчих закладах» Англії, «Індіанських хлопців» або «Товариства березової кори» в Америці, скавтингу в Польщі, Бельгії, Франції та інших.

Хто ж може виховати всебічно розвинуту і патріотичну молоду людину? Школа? Спортивні організації? На думку автора, «школа працює виключно лише до розвитку ума, занедбуючи інші сторони молодої душі», а «спорт дбає лише про фізичний розвиток тіла». Тому, стверджує А. Річинський, таку систему виховання молоді може забезпечити скавтинг-пласт. Саме український «Пласт» є тим лікувальним засобом, який може зцілити хворобливі ознаки національної вдачі, зміцнюючи свідому моральну волю, виховуючи тверді, здисципліновані характери [2, с. 12].

Мету, зміст та завдання пластової виховної системи А. Річинський вияснює у другому розділі праці – «В пласті росте новий люд». Розкривається значення організації для розвитку української нації: «Наш труд – це праця для майбутнього всіх народів. Ми будемо основи будучого ладу... Бо чи не матиме весь нарід, отже й кожна його одиниця, користі з того, як з нас, української

молоді, виросте у пласті сильне, здорове покоління, яке розумітиме як слід свої обов'язки супроти власної суспільності і цілого людства, вмітиме бачити і передбачувати небезпеки й боротися з ними...» [2, с. 17]. «Наші заняття дуже різнородні, але всі вони змагають до великої ідеальної цілі, якою є краща доля нашої Вітчизни. Щоби різними дорогами зайти до цієї цілі і не розсівати наших сил, ми завели в себе лицарські, військові, козацькі, чи як їх хочеш назвати, звичаї... Цей устрій і наша карність нагадують потроху державу, потроху військо. Але це не лише зверхня форма, яку остаточно мусить мати кожна суспільна організація. Однак зміст нашої діяльності не пуста військова муштра, йно гарне, різнорodne ідейне життя в товаристві добрих, чемних і веселих товаришів» [2, с. 18].

А. Річинський підсумовує, що «пласт є організацією молоді для всестороннього патріотичного самовиховання», «є своєрідною державою – з своєю владою, законодавством, фінансами, пресою, мистецтвом». У цій державі непорушний авторитет має влада, яка обирається самими пластунами, і тому зобов'язує їх до послуху.

Українці, впевнений А. Річинський, повинні прийняти ідею авторитету, бо «раб завжди кориться тільки чужому авторитетові не вміючи й не бажаючи узнавати владу свою, проти котрої він усе бунтується. Тим часом не навчившись послуху своїй владі, ніхто не зможе вимагати послуху від інших. Треба самому вміти слухатися, щоби вміти приказувати. Виховання волі до того й змагає, щоби наказ мав ту твердість і моральну силу, які змушують до невідомого послуху, – а послух, щоби мав ту свідомість, яка потрібна, щоби чин приніс користь для загального діла» [2, с. 19].

Пластовий виховний метод продумано до дрібниць, випробуваний, доцільний і легкий у застосуванні до молоді, зважаючи на фізичні, психічні та інтелектуальні якості.

У підрозділах праці «Серед лицарів грізних», «Як зашумить Сокіл-гора» А. Річинський ділиться своїми враженнями від перебування у таборах пластунів у Галичині та Закарпатті.

Арсен Васильович описує пластування в таборах, які є наочними зразками пластової держави, що трохи нагадують «колишню Січ Запорізьку» і виглядають як «мін'ятура національної держави». Висвітлює організацію проживання, побуту, навчання і виховання дітей 7–14 років у таборі новиків у резиденції митрополита А. Шептицького біля підніжжя гори Лютої та в пластових таборах на Сокалі для юнацтва.

А. Річинський щиро радіє з того, «що діти змалечку проходять таку національно-громадську школу», якої, на жаль, не було під час його шкільних років, коли

історію і літературу України таємно вивчали у підпільному шкільному гуртку. «Нині українська дівтора великим гуртом співає свій гімн і віддає почесність національному прапорові», – з гордістю зауважує автор [2, с. 26].

А. Річинський зазначає, що напрямок виховання пластової молоді викладено у пластовому законі: «Пластун словний, сумлінний, точний, ощадний, справедливий, увічливий, братерський і доброзичливий, корисний, зрівноважений, слухняний пластовій старшині, пильний, дбає про своє здоров'я, любить красу і дбає про неї, завжди доброї гадки» [3, с. 183–186].

Як бачимо, перелік включає риси характеру людини, що відповідають ідеалам християнської етики та сприяють формуванню гармонійної особистості. Цікаво, що обов'язком кожного пластуна є зробити щодня хоча б одне добре діло, не чекаючи за це нагороди: «свідомість зробленого добра є найвищою нагородою для чоловіка» (Сенека) [2, с. 32].

Перебуваючи серед пластунів, Річинський робить висновок про значення такого виховання: «Так невсипущою муравлиною працею закладаються підвалини на будуче. Якими виростуть ці діти – з якими ідеалами та з яким запасом духовних сил вони підуть у життя – такою буде й доля народу» [2, с. 37].

А. Річинський звертає увагу і на гендерне виховання: «розлетілися по цілім краю юнаки... з готовністю до діла, хоч би серед бурі і небезпек, тепер збираються дівчата – по ту таємну силу, яка має вказати, якою має бути Мати-Українка, який вона повинна виростити молодняк, потрібний народові... Чи не залежала наша багатовікова недоля від нашого жіноцтва, яке ще зовсім не підготовлене до своєї ролі, передавало дітям з матірних грудей отруйні соки рабської покори й лінощів, та змалечку вже присипляло здорові прояви ковання своєї долі...» [2, с. 38].

«Для нас, українців, пласто́ве виховання потрі́бно важне: воно не тільки гартує молодь фізично і духовно, не тільки забезпечує нам кадри вишколених борців, але й служить добрим засобом до направи від'ємних сторін нашої національної вдачі», – підсумовує А. Річинський. [2, с. 57].

Отже, оптимістична назва брошури – «До щастя, слави і свободи» – націлює читача на віру у краще майбутнє рідної української землі.

Не зломим ми своїх присяг...

Веде нас гордо вільний стяг

До щастя, слави і свободи! [2, с. 57].

Праця А. Річинського не втратила актуальності до сьогодні і є корисною всім, хто займається вихованням молоді, – педагогам, психологам, організаторам позанавчальної роботи, громадським активістам.

Використані джерела

1. Річинський А. Курс гігієни (науки про здоров'я). Ізяслав, 1919. 228 с.
2. Його ж. До щастя, слави і свободи. Львів, 1930. 57 с.
3. Тисовський О. Життя в пласті : посіб. для українського пластового юнацтва. Торонто, 1997. С. 183–186.